

**ГОТОВНІСТЬ ПЕДАГОГА ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ
ДО ВПРОВАДЖЕННЯ БАЗОВОЇ ПРОГРАМИ РОЗВИТКУ ДИТИНИ
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ "Я У СВІТІ"**

Анотація

Гончаренко А. Готовність педагога дошкільного навчального закладу до впровадження Базової програми розвитку дитини дошкільного віку "Я у Світі".

У статті розглядаються шляхи вивищення мотивації педагога до роботи за Базовою програмою, готовність прийняття і внесення ними нових орієнтирів в устрій професійного життя, оновлення змісту педагогічної роботи та зростання інтересу до нововведень.

Аннотация

Гончаренко А. Готовность педагога дошкольного учебного заведения к внедрению Базовой программы развития ребенка дошкольного возраста «Я в Мире».

В статье рассматриваются пути повышения мотивации педагога к работе по Базовой программе, готовность принятия и внесения ними новых ориентиров в устройство профессиональной жизни, обновление содержания педагогической работы и возрастание интереса к нововведениям.

Annotation

Goncharenko A. Readiness kindergarten teacher introduction to the basic program of a child under school age, "I am in the world."

This paper considers how to motivate elevation teacher to work on basic program readiness and adoption of making new benchmarks in order professional life, updating content and pedagogical work and the growing interest in innovation.

Зміни у освіті нашої держави продиктовані тенденція розвитку суспільства. Реформування та модернізація дошкільної освіти потребують від педагога широкого спектру теоретичної обізнаності зі змістом нормативних документів, програмно-методичним забезпеченням, перебудови мислення, відхід від стереотипів. Приведення освітнього процесу у відповідність з Державним стандартом – Базовим компонентом дошкільної освіти в Україні, з Базовою програмою розвитку дитини дошкільного віку "Я у Світі" процес не миттєвий і не з легких. Він потребує від кожного педагога високого рівня соціально-педагогічної компетентності, самокритичного погляду, аналізу ситуації та завбачування позитивних результатів у роботі дошкільного навчального закладу.

На цьому етапі відчутно зростає значущість і роль керівників та вихователів-методистів. Саме вони мають належним чином організувати роботу педагогів задля ефективного вивчення змісту Базової програми, визначення педагогічних орієнтирів, сформувані позитивне мислення і спрямувати його на творчу ініціативу кожного. Адаптація педагога до роботи за змістом нової програми визначається змістом та якістю освіти і самоосвіти. З-поміж основних завдань, що реалізуються у системі післядипломної педагогічної освіти педагогів дошкільних навчальних закладів виділяємо як провідне – поетапне впровадження Базової програми розвитку дитини дошкільного віку "Я у Світі" у роботу дошкільних навчальних закладах. Щоб з'ясувати рівень обізнаності з її змістом, ставлення педагогів до нової програми та готовність до її впровадження в Інституті післядипломної педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка було проведено опитування керівників та вихователів-методистів дошкільних навчальних закладів. Ми завбачували, що результати такого міні-дослідження також дадуть можливість означити коло проблем, визначити шляхи та способи їх усунення. Бліц-опитування здійснювалося двічі у різні терміни: січень 2009р. і січень 2010р. та охоплювало 486 осіб.

Маючи на меті визначення внутрішньої мотивації педагога, готовність/неготовність прийняття і внесення нових орієнтирів у власну свідомість та устрій професійного життя ми формулювали чіткі запитання про ставлення до Базової програми, джерела здобуття інформації та очікування і завбачування якості змін. Опитування показало що 51% педагогів давно чекають на прогресивні зміни, вітають свободу і творчість для себе та сподіваються на розвиток активної особистості дитини дошкільного віку. Вихователі прагнули поваги й довіри до себе у побудові освітнього процесу в дитячій групі. Таку позицію вони займають тривалий час, що не завжди благотворно впливає на взаємини з колегами і повсякчас вимагає готовності обґрунтовувати власний вибір. Проте жорсткий контроль не дає вихователеві можливості повно і різнопланово розкритися, що й призводить до використання подвійних стандартів: один для контролюючих, а інший – для користі дітей і своєї самодостатності.

Такі педагоги охоче запрошують на своє робоче місце батьків, колег, слухачів курсів підвищення кваліфікації, активно діляться здобутками на конференціях, семінарах. Вони достатньо обізнані з нормативними документами, сучасними публікаціями у часописах, змістом експериментальної Базової програми розвитку дитини дошкільного віку та програми «Зернятко», читають науково-публіцистичну літературу, користуються джерелами Інтернет. Навіть ті, хто поверхово, фрагментарно знайомий з Базовою програмою, очікують її з нетерпінням та авансованою прихильністю: «Нарешті! Так давно чекали нового».

Отже причинами позитивного ставлення до процесів реформування дошкільної освіти та впровадження нової програми зокрема є: прийняття концептуальних основ Базового компоненту дошкільної освіти в Україні; передбачення можливості відійти від традиційної навчально-дисциплінарної моделі на користь вільній життєдіяльності; невдоволеність реальним станом справ у дошкільній освіті чи у своєму педагогічно-батьківському колективі

зокрема; бачення резервів, перспективи покращення процесу та результату педагогічної роботи; очікування сприятливих умов для розвитку творчості педагога; надія на пріоритет професійної свободи; розуміння необхідності створення активного середовища з урахуванням природи дитини.

Значна частина опитаних (29%) висловили негативне ставлення до змін у дошкільній системі взагалі і до Базової програми зокрема, що продиктовано невпевненістю, страхом перед невідомим. Як ілюстрація такого ставлення нігілістичні відповіді респондентів: «Програми були непогані попередні, в ця складна», «Боюся, що не впораюся з новими підходами», «Нічого не хочу змінювати, щоб не почуватися ученицею». Окремі вихователі, які мають великий стаж роботи і сформувалися як досвідчений фахівець, вважають навчання принизливим чи необов'язковим для себе, а хто базується на знаннях, що їх здобули ще у педагогічному навчальному закладі, відчувають значне інформаційне відставання, подолати яке бракує сил, впевненості, часу. Вважаємо, що виразний негативізм є формою захисту від невпевненості, можливих поразок, утруднень, емоційних переживань.

Немало виявилось байдужих як до змін у системі дошкільної освіти, так і до Базової програми – їх 20%. Аргументами такого ставлення були такі скептичні відповіді: «Я не вірю у зміни», «Нова програма нічого не змінить», «Пережили багато інших програм, переживемо й цю, бо вона нічого нового не додасть», «Мені залишилося недовго до пенсії...» та інші подібні думки. Аналіз таких відповідей дав змогу виявити першопричини байдужого ставлення. Очевидно, цій категорії респондентів попередній досвід підказує, що кількість програм у дошкільній освіті не змінюють її якість; витрачений час на вивчення, обговорення програми марнується, бо кінцевий результат незмінний: працюватимемо так, як досі; тотальний контроль стане на заваді свободі й творчості, самостійності й ініціативі вихователя.

Таким чином, причинами негативного і байдужого ставлення до процесів реформування дошкільної освіти та впровадження Базової програми

виявилися: недостатній рівень професійної підготовленості, що й провокує труднощі у оволодінні новими теоретичними та практичними знаннями («Нам цього у коледжі і не казали»); нездатність до пошуку, аналізу, узагальнення і систематизації інформації та трансформації її відповідно до змінних педагогічних умов («Конкретно, що і що робити краще хай скаже вихователь-методист на місці»); недостатня сформованість навичок у професійному самозбагаченні, безініціативність у самоосвіті («Чого я буду поспішати сама. Як скажуть – так і робитиму»); неадекватна оцінка рівня власної професійної компетентності: занижена чи завищена («Я сама й не зможу осилити таку складну програму» або «Що мені з моїм досвідом роботи, можуть рекомендувати такого, чого я не знаю»); нечіткість у визначенні перспективи свого професійного майбутнього під час модернізації системи дошкільної освіти («А що я можу? Якимось обійдеться, а поки що буду працювати за старою програмою»); знижена здатність відходити від стереотипів («Оце вигадали, такого раніше й не було»); зневіра у власних зусиллях на користь позитивних змін («Нічого у роботі дошкільного навчального закладу я не зміню»); байдужість до перспектив покращення майбутнього («Воно мені треба: скоро на пенсію»); ослаблена чи відсутня мотивація до учіння, самовдосконалення, самоаналізу, активності («Так що, після роботи я повинна ще й книги читати?»); розгубленість щодо можливого прояву некомпетентності, теоретичної необізнаності призводить до пасивності у різних формах методичної роботи («Хай інші говорять, а я послухаю»); тривога, що багаторічний досвід вже не буде взірцем для молодих спеціалістів («Нас інакше навчали, а сьогодні закликають до хаосу»).

Джерелами, що сприяли виникненню негативного чи байдужого ставлення, були поширення у освітньому просторі негативних думок і висловлювань окремих педагогів, які передбачали невідворотність наближення нового віяння (особистісно орієнтована модель освіти), яка

витіснить зручну навчально-дисциплінарну модель. Спротив підсилювався хибною думкою і про заскладний зміст Базового компонента дошкільної освіти в Україні та Коментаря до нього. Зазначимо, що лише третина опитаних були учасниками масових методичних заходів, де розглядалися питання змістового наповнення згаданих документів і Базової програми, їхня роль і вплив на модернізацію дошкільної освіти.

Одержані результати швидкого опитування спровокували викладацький склад та методичний центр кафедри методики та психології дошкільної і початкової освіти Інституту післядипломної педагогічної освіти переглянути зміст лекційно-семінарських занять, педагогічної практики, масових заходів районного та міського рівнів на користь роз'яснення концептуальних основ Базової програми, її пріоритетів та засад, структури, змісту та шляхів його реалізації. Свою добру справу зробив постійно діючий консультаційний пункт для педагогів міста, активно висвітлювалися основні положення програми на сайті та у педагогічних виданнях. Дала свої плоди спільна роботи з методистами районних методичних центрів, які активізували вивчення та поширення програми серед учасників методичних об'єднань, семінарів тощо. Допоміжними у такій методичній діяльності були опубліковані у часописах досвід експериментальних дошкільних навчальних закладах України та науково-методичні статті авторів Базової програми.

Кількамісячна робота загострила конкретні утруднення, перешкоди, що виникають або можуть виникнути в процесі вивчення і впровадження Базової програми та вибудували орієнтовні заходи щодо їх усунення.

Утруднення перше: Керівник ДНЗ утруднюється у поєднанні мотивації діяльності з метою оновлення педагогічного процесу, боїться змін, не прагне їх. Педагоги не усвідомлюють потребу у змінах, оновленні змісту та методів педагогічного процесу. *Орієнтовні заходи:* проведення тренінгів, що навчають вмінню переконувати, долати природну недовіру до всього нового, страх небажаних наслідків в період змін.

Утруднення друге: Організатори педагогічного процесу та його виконавці не бажають змінювати звичний ритм, зміст, спосіб роботи, цитуючи Конфуція про важкий час перемін. *Орієнтовні заходи:* Створення умов стимулювання тих, хто втілює, експериментує, шукає, помиляється (дозволити пошук варіативності планування, відсторонити у часі фронтальні та тематичні перевірки, забезпечити повний комплект педагогічного та обслуговуючого персоналу, при потребі сприяти проходженню позачергової курсової перепідготовки, організувати різні форми підвищення кваліфікації та самоосвіти). Створити та ввести такі нові показники оцінки результатів роботи керівників ДНЗ, педагогічних працівників, що спонукають до активності, творчості.

Утруднення третє: Педагоги нечітко бачать реальні можливості для реалізації Базової програми через недостатнє розуміння значущості змін для дошкілля в цілому, для конкретної ситуації і кожної дитини зокрема. *Орієнтовні заходи:* організація науково-методичної роботи з педагогами та керівниками на основі діагностики їхніх утруднень. Організація колективного пошуку інноваційних чи оновлених методів, прийомів, послідовне впровадження особистісно орієнтованого підходу, включення вихователів до прийняття рішень індивідуальних і колективних, вивчення потреб всіх учасників педагогічного процесу, навчання керівників управлінню інноваційними процесами.

Утруднення четверте: Відсутність накопичення повної та послідовної інформації від етапу Стандартів (Базовий компонент дошкільної освіти в Україні) до практичних матеріалів щодо реалізації змісту Базової програми. *Орієнтовні заходи:* Проведення інформаційно-довідкової роботи: створення картотек, банків повної педагогічної інформації щодо модернізації системи дошкільної освіти. Вивчення науково-методичних публікацій, матеріалів Всеукраїнських семінарів, організації тісних зв'язків з наукою, регіонами, які

були активними учасниками процесу апробації Базової програми, поширення освітньо-методичних матеріалів.

Утруднення п'яте: Відсутність або уривчастість інформації про концептуальну сутність, зміст, структуру Базової програми та методичні матеріали до неї. *Орієнтовні заходи:* Випереджаюче навчання керівників ДНЗ, залучення наукових консультантів, створення тимчасових творчих груп.

Утруднення шосте: нечітке завбачування (прогнозування) перешкод у роботі. *Орієнтовні заходи:* розробка програм корекційних заходів у реалізації нововведення.

Утруднення сьоме: Епізодична включеність педагогів у процес втілення Базової програми. *Орієнтовні заходи:* розробка програм (окремих колективів та індивідуальних) реалізації нововведення та виділення окремих методів і прийомів.

Щоб оцінити динаміку змін у прийнятті і сприйнятті Базової програми було проведено повторне опитування педагогів. Зіставлення та аналіз здобутих результатів яскраво засвідчують позитивні зміни. Зацікавленість педагогів, готовність до опанування змісту Базової програми зросла до 76%, що свідчить про ефективність кількомісячної цілеспрямованої методичної роботи і самоосвіти. Передбачувана ситуація успіху стала досяжною для більшості і змінила гальмівні процеси на розвивальні. Негативізму та неприязні до Базової програми поменшало більше ніж удвічі, бо загрозлива невідомість стала зрозумілою і доступною.

Переорієнтація з навчально-дисциплінарної моделі на особистісно орієнтовану, від обов'язковості функціонально-орієнтованих форм роботи до вільної ситуативно-орієнтованої життєдіяльності набула реальних обрисів для 64% опитаних у травні (у січні таких педагогів було 32%). Замість хаосу та нечіткості перспективи свого професійного майбутнього, що лякало і тривожило третину педагогів, у відповідях домінує прагнення до подальшого

вільного саморозвитку і самовдосконалення в процесі впровадження Базової програми. Очевидно, що це ті 18% педагогів, які були недостатньо знайомі зі змістом Базової програми та відповідними публікаціями і не були охоплені різними формами методичної роботи, де розглядалися питання модернізації системи дошкільної освіти.

Як результат швидкого опитування: значно змінилася мотивація педагогічної діяльності, набула домінування концентрація позитивного мислення, помітно збільшилися прагнення до оновлення змісту педагогічної роботи та інтерес до нововведень, педагоги завбачують результати творчої активності. Таким чином, орієнтуючись на Наказ МОН України «Про впровадження Базової програми розвитку дитини дошкільного віку "Я у Світі", де зазначено поетапність процесу, вважаємо, що оптимізація методичної роботи є одним з найвідповідальніших етапів, що готує педагога до роботи у нових умовах.

Проте, результати анкетування показали, що реальний стан справ ще потребує глибокого аналізу і систематичної роботи з кожною категорією педагогічних працівників. Базова програма, що відповідає світовим тенденціям розвитку освіти, зможе реалізувати цілісний підхід до розвитку дошкільника лише за умови вивищення професійного рівня педагога.

Література

1. Про впровадження Базової програми розвитку дитини дошкільного віку "Я у Світі"/ МОН України. - Наказ від 29.01.2009р. №41.
2. Планування роботи в дошкільних навчальних закладах / МОН України.- Лист від 03.07.2009р. № 1/9-455
3. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку "Я у Світі" / М-во освіти і науки України, Акад. пед. наук України / [наук. кер. і упоряд. О.Л.Кононко].- К. Світич, 2008.- 430, [1] с.

4. Гончаренко А.М. Особистісно орієнтована модель освіти: підготовка педагога / А.М.Гончаренко // Дошкільне виховання. - 2008.-№1.- С.10-13.
5. Коментар до Базового компоненту дошкільної освіти в Україні: Наук-метод. посіб./ [наук. ред. О.Л.Кононко].- К.: Ред. Журн. «Дошкільне виховання», 2003.- 243 [1] с.
6. Гончаренко А.М. Методичні аспекти реалізації Базової програми розвитку дитини дошкільного віку "Я у Світі" / Кононко О.Л., Плохій З.П., Гончаренко А.М. та ін. – К.: Світич, 2009.- 208с.
7. Методичний поради́ник: науково-теоретичні засади, методичні та психологічні аспекти, особливості впровадження Базової програми розвитку дитини дошкільного віку "Я у Світі" / [укл.: Ковтун Є.Ф., Ци́мерман І.Л.].- Суми: Вид. СОІППО.- 2009.- 96 [1] с.